

3 Sámedikki doarjjaortnegat sámegielaide

Torkel Rasmussen, Sámegiela ja journalistihka lektor, Sámi allaskuvla, Guovdageaidnu

Čoahkkáigeassu

Lea čielga tendeansa statistihkain mat ovdanbuktojuvvojit ahte guovttegielatvuoda juolludeamit gielddaide ja fylkkagielddaide eai leat goassege juksan dakkár dási ahte gokčet goluid mat gielddat ja fylkkagielddat oaivvildit alddiset leat guovttegielatvuoda dihte. Juolludeamit ovttaskas gielddaide ja fylkkagielddaide leat ovddimusat leamaš seammá dásis 2005 rájes. Dát máksá ahte ruhtadoarjja lea geahppánan go váldá vuhtii konsumahaddeindeavssa.

Juolludeamit ohcanvuđot giellaprošeavttaide leat molsašuvvan jagis jahkái. Juolludeamit geahppánit veaháš jagiin 2001-06. Dat lassánit 296,9 proseanttain áigodagas 2007-09, ja de geahppána fas 24,0 proseanttain jagi 2013 rádjái. Sámi giellaguovddážiid doaibmadoarjjajuolludeamit lassána garrasit áigodagas 2001-13 álgu 1,6 miljovna kruvnnus gitta 10,8 miljovna kruvnnui. Lassáneami sivvan lea sihke giellaguovddážiid meari lassáneapmi ja duođalaš lassáneapmi ovttaskas giellaguovddáži.

3.1 Álgu

Sámediggi juolluda badjelaš 70 miljovna kruvnnu jagi 2013 njealji bušehttapostii maid ulbmil ollásit dahje oasis lea nannet ja ovddidit sámegielaid. Dán artihkkalis giedahallojit dát njeallje bušehttapoastta. Lea sáhka ruhtadoarjjagis gielddaid ja fylkkagielddaid guovttegielatvuhtii, Sámedikki doarjjaortnegis sámi giellaguovddážiidda, ohcanvuđot doarjjaortnegis sámi giellaprošeavttaide ja juolludemiin davviriikkalaš sámi giellaovttasbargui ja Sámedikki iežas giellaprošeavttaide. Artihkkalis čájehuvvo

mo dát doarjjaortnegat leat ásahuvvon ja mo Sámediggi lea juohkán ruhtadoarjagiid. Deattuhuvvo erenoamážit čájehit daid doarjjaortnegiid ekonomalaš ovdáneami.

Gávdnojit maid eará doarjjaortnegat maid ulbmil lea ovddidit sámegielaid go bajábeale namahuvvon doarjjaortnegat. Sámediggi juolluda ovdamearkan doarjaga sámi mánáidgárddiide, sámi organisašuvnnaide ja sámi girjjálašvuhtii ja dáidda- ja kulturčalmmustemiide. Stáhta juolluda preassadoarjaga sámi áviissaide ja Finnmárkku fylkkamánni juolluda doarjaga oahpahussii mii lea sámegielas ja sámegillii vuodđoskuvllas. Dán artihkkala ulbmil ii leat guorahallat dákkár doarjjaortnegiid.

Artihkkala materiála lea ovddimusat vižžojuvvon Sámedikki bušeahtain ja jahkedieđáhusain áigodagas 1993-2013. Muhtin dieđut leat vižžojuvvon Gieldda- ja regionáladepartemeantta bargojoavkku raporttas mas árvvoštallá gielddaid ja fylkkagielddaid guovttegielatvuodagoluid (Gieldda- ja regionáladepartemeantta 2002). Artihkal lea maid huksejuvvon Finnut dutkanlágádusa guovttegielatvuodaruđaid geavaheami árvvoštallamis (Kleven et al. 2009), Norut dutkanlágádusa Sámi giellaguovddáziid árvvoštallamis (Nygaard et al. 2012:6), Norut kártemis sámi perspektiivvas gielddasektoris (Angell et al. 2012) ja Norut árvvoštallamis Sámedikki ohcanvuđot doarjjaortnegis sámegielaide (Josefsen et al. 2013:1). Láhkaeavsttat ja láhkaásahusat maidda čujuhuvvojit, leat vižžon neahttabáikkis www.lovdatabasen.no.

Juolludeamit gielddaid ja fylkkagielddaid guovttegielatvuhtii lea stuorámus bušeahtta-poasta mii gieđahallojuvvo dán artihkkalis. Danne lea lunddolaš geavahit eanemus saji juste dasa. Artihkkalis čállojuvvo sihke “sámegiella” ja “sámegielat” nubbi ovttaidlogus ja nubbi eanetlogus. Eanaš doarjjaortnegiin leage sáhka sámegielain, muhto lean válljen geavahit hámiid mat geavahuvvojit originála gálduin.

3.2 Guovttegielat doarjja gielddaide ja fylkkagielddaide

3.2.1 Láhkaásahus

Sámediggi lea 1993 rájes hálddašan doarjjaortnega sámi dulkonbálvalusaide ja gielddaid ja fylkkagielddaid guovttegielatvuhtii sámegeiela hálddašanguovllu siskkobealde. Ortnet ásahuvvui 1985:s, ja lei dalle ruhtadoarjja sámi dulkonbálvalusaide. Gielddadepartemeanta hálddašii ortnega gitta dassáži go sirdojuvvui Sámediggái 1993:s. Dan rájes lea Sámediggái maid sirdojuvvon fápmudus mearridit doarjjaortnega njuolggadusaid. Dallego doarjjaortnet sirdojuvvui Sámediggái lei ulbmil ahte ortnet govččasii lassigoluid mat gielddain ja fylkkagielddain ledje dulkonbálvalusaide, jorgalemiide, gielladoaimmahagaide, giellaguovddážiidda ja lassánan áššemeannudeapmái guovttegielat hálddašeami ja guovttegielat bálvalusaid dihte. (Gieldda- ja regionáladepartemeanta 2002: 4; 14).

Sámegeiela stáhtus ja geavaheapmi lea regulerejuvvon Lágas Sámedikki ja eará sámi riektediliid birra (Sámeláhka 1987:56) mii bođii fápmui 1989. Ođđa kapihtal 3 Sámegeiella (Sámeláhka 1990: 78) lasihuvvui sámeláhkii 1990 ja bođii fápmui 1992 rájes. Dát kapihtal gohčoduvvo dávjá giellaláhkan dahje sámi giellaláhkan. Sámegeiela geavaheapmi almmolaš oktavuodain lea maiddái regulerejuvvon earret eará oahpahuslágas, sámi oahppoplánabuktosis, mánáidgárdelágas, lágas sosiála bálvalusaid birra, lágas pasieantavuoigatvuodain, lágas dearvvasvuodasuorggibargiin, kirkolágas ja báikenammalágas.

Dát láhkamearrádušat ja eandalit sámelága 3. kapihtal *Sámi giella*, leat dahkan doarjjaortnegiid guovttegielatvuhtii áigeaguovdilin. Sámelágas daddojuvvo ahte dáro- ja sámegeiela leat ovttáarvosáš gielat (§ 1.5) ja ahte álbmogis lea vuoigatvuolta geavahit sámegeiela almmolaš oktavuodain Sámegeiela hálddašanguovllus mii álggu rájes fátmastii guhtta gieldda: Unjárgga, Deanu, Kárašjoga, Porsáŋgu, Guovdageainnu ja Gáivuona. Vuosttas vihtta gieldda leat Finnmárkku fylkkas ja loahpas namahuvvon gieldda Romssa fylkkas. Sámegeiela hálddašanguovlu lea maŋŋá viiddiduvvon ja dasa leat lasihuvvon čuovvovaš gielddat: Divtasvuodna Norlándda Fylkkas 2005, Snoase Davvi-Trøndelágas 2008, Loabát Romssa fylkkas 2009 ja Reevhrvijke Davvi-Trøndelágas 2013. Sámegeiela hálddašanguovlu gusto maiddái Norgga njealje davimus fylkii: Finnmárkku, Tromssa, Norlándda ja Davvi-Trøndelága. (Ođasmahttin-, hálddahus- ja girkodepartemeanta 2013; Forskrift om forvaltningsområdet for samisk språk 2005: 657)

Sámegiela hálddašanguovllus gustojit čuovvovaš gáibádusat almmolaš doaimmaide (Sámeláhka; geahča maid Ođasmahttin-, hálldahus- ja girkodepartemeanta 2013):

- Diedáhusat almmolaš orgánain mat galget olles dahje osiide álbmogis hálddašanguovllus, galget leat sihke sámegillii ja dárogillii. Skoviid maid galgá atnit báikkálaš dahje guovllu almmolaš orgánaide hálddašanguovllus, galget leat sihke sámegillii ja dárogillii (§ 3-2).
- Sus gii sámegillii váldá oktavuoda báikkálaš almmolaš orgánain mii lea hálddašanguovllus, lea vuoigatvuohta oažžut vástádusa sámegillii (§ 3-3).
- Sus guhte háliida sámegiela atnit suodjalan dihtii beroštumiidis báikkálaš ja guovlulaš almmolaš dearvvasvuoda- ja sosiálalágádusain, lea vuoigatvuohta oažžut bálvalusa sámegillii (§ 3-5).
- Sis gudet barget báikkálaš dahje guovllu almmolaš orgánas mii lea hálddašanguovllus, lea vuoigatvuohta oažžut bálkáhuvvon virgelobi háhkan dihtii alcceseaset sámegielmáhtu go orgána dárbbáša dakkár máhtu (§ 3-7).
- Gielddastivra sáhtta mearridit ahte sámegiella galgá leat dássálagaid dárogielain olles dahje muhtin osiin gieldda hálldahusas (§ 3-9).

Oahpahusláhka, mánáidgárdeláhka ja báikenammaláhka bidjet maid erenoamáš gáibádusaid gielddaide sámegiela hálddašanguovllus: Lea gieldda ovddasvástádus addit sámi mánáide mánáidgárdefálaldaga mii lea huksejuvnon sámegielas ja –kultuvrras (mánáidgárdeláhka § 8). Sámi oahppoplánabuvttus – Máhttolokten Sápmi – galgá geavahuvvot gieldda vuoddoskuvllain (oahpahuslága ásahus § 1-1). Go geavaha mánggagielat báikenama geaidnogalbbain, de galgá sámegiel báikenamma leat bajimusat (báikenammaláhka ásahus § 7).

3.2.2 Historihkka

Sámediggi lea 1993 rájes hálddašan doarjjaortnega sámegiela dulkonbálvalusaide ja guovttegielatvuhtii Sámegiela hálddašanguovllu gielddain ja fylkkagielddain. Doarjjaortnet ásahuvvui 1985, ja lei dalle doarjja sámegiela dulkonbálvalusaide man juolludeapmi lei 0,6 miljovna kruvnu. Juolludeapmi lea dađistaga lassánan ja doarjjaortnet viiddiduvvui maiddái gokčat guovttegielat hálddašeami goluid. Dalle go sámelága giellanjuolggadusat bohte fápmui 1992 lei várrejuvnon 16,35 miljovna ruvnu dulkonbálvalusaide ja guovttegielatvuhtii sámegiela hálddašanguovllu gielddaide ja fylkkagielddaide.

Govus 3.1 Guovttegielatvuodadoarjagat gielddaide ja fylkkagielddaide

Doarjjaortnet	Orgána	Áigodat	Mearkkašumit
Doarjjaortnet sámi dulkonbálvalusaide ja guovttegielat hálddašeapmái	Gieldda-departe-meanta	1985-92	Doarjjaortnega njuolggadusat eai leat guorahallojuvvon
Doarjja dulkonbálvalusaide ja guovttegielatvuhtii gielddain ja fylkkagielddain	Sámediggi	1993-2001	Juolludus addojuvvui sihke vuodđodoarjjaoassin ja loahppa juolluduvvui olmmošlogu ja oahppiidlogu vuodul dain geat lohket sámegiela vuodđoskuvllas. 1999 rájes maid Sámedikki jienastuslogu olmmošlogu vuodul
Smiehttanvuloš doarjja gokčat guovttegielatvuoda goluid vuodđoskuvllas	Finnmárkku fylkkamánni	1995-2001	Juogaduvvon sámegiela hálddašanguovllu gielddaid ohcamušaid vuodul
Guovttegielatvuoda-doarjja gielddaide ja fylkkagielddaide	Sámediggi	2001-11	Biddojuvvon oktii smiehttanvuloš doarjagiin gokčat guovttegielatvuoda goluid vuodđoskuvllas. Juhkkojuvvon gielddaide olmmošlogu, Sámedikki jienastuslogu ja oahppiid logu mielde geat lohket sámegiela vuodđoskuvllas
Guovttegielatvuoda-doarjja gielddaide ja fylkkagielddaide	Sámediggi	2012-	Addojuvvo vuodđooassin, bálvalanoassin ja ovddidanoassin. 2012-14 lea álggahanáigodat. Njuolggadusat váldojuvvojit atnui ollásit 2014 rájes.

Gielddadepartemeanta hálldašii doarjjaortnega sámi dulkonbálvalusaide ja guovttegielatvuhtii gitta dassázii go sirdojuvvui Sámediggái 1993. Seammás sirdojuvvui Sámediggái fápmudusa mearridit njuolggadusaid. Govvosis 3.1 boahdá ovdan ahte guovttegielatvuodadoarjaga njuolggadusat leat nuppástuvvan áiggi mielde. Doarjjaortnegiid ulbmilat leat, oanehaččat mitaluvvon, leamaš buhtadit lassigoluid mat gielddain ja fylkkagielddain leat dulkonbálvalusaide, jorgaleapmái, gielladoaimmahagaide, giellaguovddážiidda ja lassánan

áššemeannudeapmái guovttegielat hálddašeami ja bálvleami dihte. (Gieldda- ja regionáladepartemeanta 2002: 4; 14; Bargo ja servodahttindepertemeanta 2008.)

Guorahallamat 1990-logus čájehedje dattetge ahte gielddaid lassigolut guovttegielatvuoda dihte, eai buhtaduvvon, ja dasto ásahuvvui smiehttanvuloš doarjja mii galggai gokčat guovttegielatvuoda lassigoluid vuoddoskuvllas. Dát ortnet bodii dalá guovttegielatvuoda doarjjaortnega gielddaide ja fylkkagielddaide lassin. Finnmárkku fylkkamánni hálldašii áigodagas 1995-2001 dán smiehttanvuloš doarjaga. Doarjja lassánii 1,9 miljovna ruvnus jagis 2000 gitta 10,2 miljovna ruvdnui jahkái 2001. Sámediggi válldii dáid ruđaid hálddašeami badjelasas 2002 rájes, ja dan rájes lea doarjja guovttegielatvuhtii vuoddoskuvllas biddjon oktii guovttegielatvuoda doarjjaortnegiin gielddaide ja fylkkagielddaide. (Gieldda- ja regionáladepartemeanta 2002: 15.)

Gielddaid ja fylkkagielddaid guovttegielatvuoda juolludeami njuolggadusat leat moanaid háviid rievdaduvvon. 1999 rádjái vuoddosubmi, mii lei 3,5 proseantta olles juolludeami, juogaduvvui dásselága Sámegiela hálddašanguovllu guđa gieldda gaskkas. Stuorámus oassi juolludeamis (57 proseantta) juogaduvvui gielddaid gaskkas olmmošlogu vuodul ja vuoddoskuvlla oahppiid logu vuodul geat lohket sámegiela vuosttas dahje nubbingiellan skuvllas. Gielddat sáhtte maid ohcat ruđa prošeavttaide maid ulbmil lei ovddidit sámegiela. Dát ortnet heivehuvvui 1999 ja njuolggadusat válde dan rájes maid vuhtii galle gielddaássi ledje Sámedikki jienastuslogus. Sámediggi mearridii 2001 odđa njuolggadusaid maid mielde galggai juogadit guovttegielatvuodadoarjaga. Das dohko galggai addit rámmajuolludeami Sámegiela hálddašanguovllu gielddaide ja fylkkagielddaide. Doarjjaortnegis ledje dalle sihke ruđat maid ovdal ledje juolludan gielddaide ja juolludeamit giellaprošeavttaide Sámegiela hálddašanguovllus (Sámedikki jahkediđáhus: Kapihtal 3; Gieldda- ja regionáladepartemeanta 2002: 18-19.)

Geavatlaččat Sámediggi jotkkii dattetge geavahit ovddeš juolludaneavttuid 2001 rájes ja goitge 2009 rádjái. Sámediggi lea e-poasttas beaiváduvvon 30.01. 2009 čilgen ahte:

Sámediggi lea iežas jahkásaš bušeahttameannudeamis mearridan ruhtadoarjaga sturrodaga maid juohke gieldda ja fylkkagieldda oazžu. Dan lea Sámediggi dahkan (Sámedigge- čálli čilgehus) ráđi evttohusa vuodul Sámediggái. Geavatlaččat lea geavahan juogadančovdosa mii lei njuolggadusain 2001 rádjái go lea ráhkadan evttohusa. (Kleven et al. 2009: 12.)

Dat mearkkaša ahte lea juogadan guovttegielatvuodadoarjaga olmmošlogu, Sámedikki jienastuslogu ja oahppiid logu mielde geat lohket sámegiela

vuodđoskuvllas. Go geahčada doarjjasupmiid gielddaide ja fylkkagielddaide áigodagas 2007-13 de fuopmáša ahte supmit leat ovttaláganat jagis jahkái eanaš gielddain. Seammás čájehit logut Statistihkaid guovddášdoaimmahagas, Vuodđoskuvllaid diehtujuohkinvuogádagas internehtas ja Sámedikkis nuppástusaid sihke gielddaid olmmošlogus, Sámedikki jienastuslogus ja oahppiid logus geat lohket sámegeiela vuosttas dahje nubbingiellan vuodđoskuvllas.

Sámediggi čilge e-poasttas 27.09. 2013 ahte sii eai leat ožžon lassáneami guovddáš eiseválddiin guovttegielatvuodadoarjagii. Danne ii leat leamaš vejolaš lasihit doarjaga.

Sámediggi álggahii barggu rievdatišgoahtit njuolggadusaid 2009:s. Danne Sámediggi ii háliidan 2009 maŋŋá dahkat stuorát nuppástusaid juolludemiide ovdalgo ođđa njuolggadusat váldojuvvojit atnui nu guhká go Sámediggi ii ožžon lassáneami guovddáš eiseválddiin guovttegielatvuodadoarjagii. (Sametinget 2013)

Finnut buktá raporttastis *Árvvoštallan. Guovttegielatvuodadoarjaga geavaheapmi* (Kleven et al. 2009) viehka olu ávžžuhusaid mo sáhtášii juogadit guovttegielatvuodadoarjaga ja mo sáhtášii buoridit raporttaid ja rehketoaluid. Sámediggi leage váldán vuhtii daid ávžžuhusain go mearridii guovttegielatvuodadoarjaga ođđa juolludaneavttuid (Sámedikki ášši 011/11).

Dáid ođđa juolludaneavttuid mielde guovttegielatvuodadoarjja rievdá das ahte leat gollostivrejuvvon dasa ahte šaddat ulbmilstivrejuvvon 2012 rájes. Ođđa modeallas lea golmmaoasat meroštallanvuohki das mo doarjja juolluduvvo sámegeiela hálddašanguovllu gielddaide.

1. Vuodđooassi: Vuodđooassi lea 35 proseantta ollislaš guovttegielatvuodarámmas gielddaide ja juogaduvvo luohtta hálddašangielladaid gaskkas.

2. Bálvalanoassi: Bálvalanoassi lea 40 proseantta ollislaš guovttegielatvuodarámmas gielddaide ja juogaduvvo hálddašangielladaide dáid mihttoovttadagaid vuodul: Galle vuodđoskuvllaoahppis lea sámegeiella vuosttašgiellan deattuhuvvo 44 proseanttain. Galle vuodđoskuvllaoahppis lea sámegeiella nubbingiellan deattuhuvvo 25 proseanttain. Gallis gielddas leat čálihuvvan Sámedikki jienastuslohkui deattuhuvvo 31 proseanttain.

3. Ovddidanoassi: Ovddidanoassi lea 25 proseantta ollislaš guovttegielalašvuodarámmas gielddaide. Ovddidanoassi muddejuvvo doaimmaid ja čadahuvvon doaibmabijuid vuodul jagis jahkái, ja ovttaskas gieldda ja Sámedikki gaskasaš ovttaskargošiehtadusa vuodul. Ovddidanoassi sturrodaga ovttaskas gildii mearrida sámediggeráđdi.

Ođđa njuolggadusat váldojuvvojit dađistaga atnui áigodagas 2012-14. Dalle go 2012 bušeahtha mearriduvvui eai lean ovttaskargošiehtadusat gielddaiguin ja fylkkagielddaiguin vuolláičállojuvvon. Dat dagahii ahte Sámedikkis ii lean vuoduštusat mearridit ovddidanoasi ovttaskas gielddaide ja fylkkagielddaide 2012 bušeahtha. 2013:s lea juogadan doarjaga ođđa njuolggadusaid mielde earret ovddidanoasis. Dan galgá juogadit mannan jagi doaimmaid ektui, ja dannego Sámediggi ii lean ožžon raporttaid mat ledje čállojuvvon ođđa njuolggadusaid hárrái, de ii lean vuoddu maid mielde sáhtii árvvoštallat ovddidanoasi. Danne Sámedikki dievasčoahkkin válljii juohkit ovddidanoasi nu ahte submi šattai seammá go ovddit jagiid doarjagat. Gielddat sáddejit dál raporttaid jagi 2012 ovddas Sámediggái. Dát leat vuosttas raporttat maid Sámediggi oažžu maŋŋá go ođđa ovttaskargošiehtadusat leat bohtán fápmui 01.01. 2012 rájes. Dát raporttat leat vuodđun go árvvoštallá ovddidanoasi 2014 ovddas. Nuppiin sániin lea 2014 bušeahtha vuosttas bušeahtha mas ovddidanoassi árvvoštallojuvvo doaimmaid ja čadahuvvon doaibmabijuid mielde, nu mo juolludaneavttuid mielde galggašii. (Sámediggi 2013.)

3.2.3 Juolludeamit gielddaide ja fylkkagielddaide áigodagas 1993-2005

Vuolábealde ovdanbuktojuvvo oppalaš geahčastat juolluduvvon guovttegielatvuodadoarjaga sturrodagas áigodagas 1993-2003. Jagiin 1996 ja 1999 lea lasihuvvon govvosii fylkkamánni smiehttanvuloš doarjja gielddaide maid guovttegielatvuoda golut eai lean buhtaduvvon.

Govus 3.2 ja govus 3.3 čájehit ovddideami dan guđa gielddas ja guovtti fylkkagielddas mat ledje fárus Sámegeiela hálddašanguovllus álggu rájes 1993. Govvosiin leat golbma jagi ovdanbukton jagiid gaskkas ja dat loahpahuvvo jagi 2005. Sámegeiela hálddašanguovlu viiddiduvvui ovttain gielddain - Divtasvuona suohkaniin - Norlánddas jagi 2006 ja ođđa ovdanbuktin álgá dan maŋŋá.

Govus 3.2 Guovttegielatvuodadoarjagat gielddaide 1993-2005

Gielddat	1993	1996	1999	2002	2005
Unjárga	1 748	1 991	1 835	2 234	2 864
Deatnu	2 340	2 848	2 816	4 089	4 957
Poršángu	2 054	2 822	3 214	3 610	5 225
Kárášjohka	3 268	3 670	4 413	5 052	7 141
Guovdageaidnu	3 963	4 045	4 472	5 421	7 601
Gáivuotna	1 173	1 947	1 787	2 479	3 472
Oktiibuot:	14 546	17 323	18 537	22 885	31 260

Gáldut: Gieldda- ja regionáladepartemeanta 2002 : 19; 21; Kleven et al. 2009: 12

Govus 3.3 Guovttegielatvuodadoarjagat fylkkagielddaide 1993-2005

Fylkkagielda	1993	1996	1999	2002	2005
Finnmárku	1 760	1 016	416	1 057	1 400
Tromsa	0	483	533	808	1 190
Oktiibuot	1 760	1499	949	1 865	2 590

Gáldut: Gieldda- ja regionáladepartemeanta 2002: 19-21; Kleven et al. 2009: 12

Govus 3.2 ja govus 3.3 čájehit ahte juolludeamit guovttegielatvuhtii gielddain lassánit veaháš 1990 –logus, muhto juolludeamit fylkkagielddaide geahppánit. Muhtin gielddat vásihit maiddá geahppáneami 1996 ja 1999 gaskkas. Dat nuppástusat bohtet das ahte juolludaneavttut gielddaid gaskkas ja fylkkagielddaid gaskkas rievdaduvvojit.

Mearkkašahtti lassáneapmi guovttegielatvuodadoarjagis sihke gielddaide ja fylkkagielddaide dáhpáhuvá 2002 ja 2005 gaskkas go guovttegielatvuodadoarjja gielddaide lassána 8,375 miljovna ruvnnuin dahjege 36,6 proseanttain, ja guovttegielatvuodadoarjja fylkkagielddaide lassána 725 000 kruvnnuin dahjege 38,9 proseanttain. Lassáneapmi bohtá dan maŋŋá go bargujoavku maid Gieldda- ja regionáladepartemeanta lei nammadan, celkkii loahppaboádušin ahte gielddaid dalá golut guovttegielatvuoda dihte gieldda hálldašeamis ja vuoddoskuvllaid lassi hálldašeamis ja doaimmain, eai buhtaduvvon. Vaikko vel árvoštallamii válddii fárrui smiehttanvuloš doarjaga mii gielddaide lei juolluduvvon 2002, de bargujoavku oaihvildii ahte dušše Unjárgga gildii buhtaduvvojedje gieldda duodalaš golut guovttegielatvuoda dihte. Dan viđa eará gielddas lei erohus duodalaš goluin ja fidnejuvvon doarjagis 12,334 miljovna ruvnnu. (Gieldda- ja regionáladepartemeanta 2002: 35.)

Guovttegielatdoarjja gielddaide lei oktiibuot 22,885 miljovna ruvnu 2002:s. Dat lassánii 31,260 miljovdnii 2005 rádjái. Áin lei juolludeapmi 3,24 miljovna ruvnu uhcit go dan maid Gieldda- ja regionáladepartemeantta bargojoavku lei atnán dievaslaš buhtadussan guovttegielatvuoda goluide 2002.

3.2.4 Juolludeami gielddaide ja fylkkagielddaide áigodagas 2007-2013

Áigodagas 2001-2011 Sámediggi geavahii seammá njuolggadusaid guovttegielatvuoda doarjaga juohkimis gielddaide ja fylkkagielddaide. Sámedikki mearrádusa mielde áššis 011/11 *Ođđa meroštallannjuolggadusat guovttegielalášvuodadoarjagiid juolludeapmái* guovttegielatvuodadoarjja rievdá das ahte leat gollostivrejuvnon dasa ahte šaddat ulbmilstivrejuvnon 2012 rájes. Ođđa juolludaneavttut válđojuvvojit atnui áigodagas 2012-14.

3.4 Guovttegielatvuodadoarjagat gielddaide 2007-2013

Gielda	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Unjárga	2 850	2 863	2 863	2 863	3 021	3 021	3 021
Deatnu	5 069	5 082	5 082	5 082	5 082	5 082	5 082
Porsángu	5 299	5 313	5 313	5 313	5 313	5 313	5 313
Karášjohka	7 307	7 320	7 320	7 320	7 320	7 320	7 320
Guovdageaidnu	7 541	7 554	7 544	7 544	7 544	7 544	7 544
Gáivuotna	3 463	3 476	3 476	3 476	3 476	3 476	3 476
Divtasvuodna	3 008	3 021	3 021	3 021	3 021	3 021	3 021
Snoase		3 021	3 021	3 021	3 021	3 021	3 021
Loabát				3 021	3 021	3 021	3 021
Raavrhvijkke							2 500
Oktiibuot	34 537	37 650	37 650	40 671	40 829	40 829	43 329

Gáldut: Sámedikki bušehtat 2007-2013

Govus 3.4 čájeha ahte guovttegielatvuodadoarjja gielddaide oppalaččat lassána 25,5 proseanttain áigodagas 2007-13. Seammá áigodagas viiddiduvvo Sámegeiela hálddašanguovllu golmmain gielddain. Snoase 2008:s, Loabát 2010:s ja Raavrhvijkke 2013:s. Doarjja ovttaskas gielddaide lassána 13 000 ruvnuin 2007:s gitta 2008 rádjái. Dan maŋŋá lea juolluduvvon submi leamaš seammá áigodagas 2008-13. Spiehkastat lea Unjárgga gielda man doarjja lassánii 158 000 ruvnuin dahjege 5,5 proseanttain 2010:s gitta 2011 rádjái.

Govus 3.5 Guovttegielatvuodadoarjagat fylkkagiellaide 2007-2013

Fylkkagiella	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Finnmárku	1 411	1 400	1 400	1 400	1 400	1 400	1 400
Tromsa	1 201	1 200	1 200	1 200	1 200	1 200	1 200
Norlánda	1 201	1 300	1 300	1 300	1 300	1 300	1 300
Davvi-Trøndelága		1 200	1 200	1 200	1 200	1 200	1 200
Submi	3 813	5 100	5 100	5 100	5 100	5 100	5 100

Gáldut: Sámedikki bušehtat 2007-2013

Govus 3.5 čájeha ahte guovttegielatvuodadoarjja fylkkagiellaide lassána 1,223 miljovna ruvnnuin dahjege 47,2 proseanttain áigodagas 2005-07. Measta olles lassáneapmi bohtá das ahte Norlánda fylkkagiella oažžu 1,201 miljovna ruvnu 2007:s. Dát dáhpáhuvá go Norlánda fylkkagiella oažžu geatnegasvuodaid sámelága giellanjuolggadusaid hárrái dan sivas ahte Divtasvuona suohkan šaddá oassin Sámegeiela hálldašanguovllus

Govus 3.5 čájeha maid ahte guovttegielatvuodadoarjja fylkkagiellaide lassána 1,287 miljovna ruvnnuin dahjege 33,8 proseanttain áigodagas 2007-13. Olles lassáneapmi bohtá jagi 2008. Dat dáhpáhuvá dallego Davvi-Trøndelága fylkkagiella oažžu geatnegasvuodaid sámelága giellanjuolggadusaid hárrái dan sivas ahte Snoase tjielte (giella) šaddá oassin Sámegeiela hálldašanguovllus. Muđui lea guovttegielatdoarjja ovttaskas fylkkagiellaide leamaš seammá áigodagas 2007-12 earret muhtin uhca geahpideapmi golmma davimus fylkkas 2007 ja 2008 gaskkas.

Govus 3.6 Guovttegielatvuodadoarjagat giellaide 2005-2012 indeksaregulerejuvvon

Giella	2005	2012	2005-12 regulerejuvvon	2005-12 Submi
Unjárga	2 864	3 021	3 270	-249
Deatnu	4 957	5 082	5 659	-577
Porsáŋgu	5 225	5 313	5 965	-652
Karášjohka	7 141	7 320	8 152	-832
Guovdageaidnu	7 601	7 544	8 677	-1 133
Gáivuotna	3 472	3 476	3 964	-488
Oktiibuot	31 260	31 756	35 687	-3 931

Gáldut: Sámedikki bušehtat 2005; 2012; SSB 2013

Govus 3.6 čájeha guovttegielatvuodadoarjaga maid dat guhtta gieldda mat ledje álgoálggus fárus Sámegeiela hálddašanguovllus, leat ožžon jagiin 2005 ja 2012. Dás čájehuvvo maid mii doarjjasubmi livččii jos livččii lassánan dábálaš hadde- ja bálkálássáneami ektui nu gohčoduvvon konsumahaddeindeavssa ektui. Árvvoštallamat leat dahkkon Statistihkaid guovddášdoaimmahaga konsumahaddeindeaksarehkenmašiinnain (SSB 2013). Árvvoštallan čájeha ahte dát guhtta gieldda duodalaččat ožžot 3,9 miljovna ruvnu uhcit guovttegielatvuodadoarjjan 2012:s go 2005:s. Buot gielddat fidnejit duodalaččat uhcit doarjaga. Guovdageainnu suohkan lea eanemusat vuoittáhallan go suohkan duodalaš doarjja 2012:s lea 1,1 miljovna ruvnu uhcit go 2005:s. Unjárgga gieldda lea buoremusat birgen, muhto dan gieldda doarjja duodalaš geahpideapmi lea maid 249 000 ruvnu.

3.2.5 Árvvoštallamat

Finnut dutkanlágádus lea árvvoštallan Sámedikki ulbmiliid doarjjaortnegiin nu mo bođii ovdan juolludanreivviin gielddaide ja fylkkagielddaide áigodagas 2003-07. Ulbmilin lea leamaš seailuhit, nannet ja ovddidit sámegeiela geavaheami almmolaš hálddašeamis. Bajimussii biddjon ulbmil lea leamaš ahte gielddahálddašeapmi šaddá dievaslaččat guovttegielagin nu ahte sámegeielagat ja dárogielagat ožžot dásseárvosaš gielddalaš bálvalusaid. Lea maid doarjjaortnega ulbmil sihkarastit ovttaskasolbmuid vuoigatvuodaid sámelága giellanjuolggadusaid hárrái. Mañimuš jagi go Finnud árvvoštalai ortnega lei jagi 2007. Dalle lei ulbmil dušše čadnon gáibádusaide sámelágas ahte galgá leat guovttegielat báikkálaš ja fylkkagielddalaš hálddašeapmi. (Kleven et al. 2009: 4; 46.)

Sámedikki ulbmil guovttegielatvuodadoarjagiin lea geavatlaččat ovdánan dihto guvlui nu ahte ulbmil lea stuorat go dušše deavdit gáibádusaid guovttegielat hálddašeapmái ja ollašuhttit sámelága giellanjuolggadusaid. Raporttat vuostáiváldiin ja sin gulahallamat Sámedikkiin čájehit moanaid ovdamearkkaiguin ahte háliida geavahit ruhtadoarjaga nannet sámegeiela ja – kultuvrra oppalaš dásis. Gielddat ja fylkkagielddat leatge geavahan doarjaga olu doaibmabijuide mat eai leat vealtameahtumit čatnasan sámelága giellanjuolggadusaide, muhto daid sáhtá baicce gohčodit kultuvrralaš doaibmabidjun ja identitehtahuksejeddji ja doaladumi ráhkadeaddji doaibmabidjun. (Kleven et al. 2009: 46-47.)

Finnud raporttas ii báze eahpádus das ahte ollu čadahuvvon doaibmabijut leat leamaš fárus ovddidit sámegeiela. Ollu doaibmabijut leat maiddái ovddidan ja dahkan sáme kultuvrra oainnusin. Guovttegielatvuodadoarjaga haga livčče mearkkašahtti uhcit doaibmabijut čadahuvvon. Muhtin gielddat leat vástidan

ahte eai livčče álggage geavahan ruđa sáme giela doaimmaide jos eai livčče fidnen guovttegielatvuoda doarjaga. (Kleven et al. 2009: 47-48.)

Dallego dáhtui gielddaid árvvoštallat man muddui juolludeapmi lea leamaš fárus ovddidit sáme giela geavaheami, de lei gaskamearálaš árvu vástádusain 4,4 ráidallasas mii manai 1-5 (Kleven et al. 2009: 47). Dás galgá atnit muittus ahte lea vuostáiváldiid iežaset árvvoštallan muhtin doarjagis maid sii ožžot. Lea almmatge miellagiddevaš fuopmášit ahte sii atnet oasseulbmila ollašuhttima leat stuorisin. Finnut cealká dattetge loahppabođusain ahte dušše Kárášjoga giela, Guovdageainnu suohkan ja Tromssa fylkkagiela ollašuhttet sámelága giellanjuolggadusaid gáibádusaid ollásit (Kleven et al. 2009: 48).

Gitta 2007 rádjái ii gáibiduvvon ahte rehketoallu galggai leat fárus go raporterejedje gielladoarjaga geavaheami birra, ja Finnugas ii leat leamaš vejolaš dárkileappot analyseret ruhtageavaheami. Datge ii leat leamaš vejolaš dán artihkkala rámmaid siskkobealde. 2007 ovddas leat buktojuvvon rehketoallu, muhto dáid rehketoalluid kvalitehta lei nu mánggalágan ahte ii lean vejolaš dallege árvvoštallat masa ruhta lei geavahuvvon. Dušše Porsáŋggu giela lei buktán čielga rehketoallu mii maiddái čájehii masa sii ledje geavahan guovttegielatvuodadoarjaga. (Kleven et al. 2009: 51.) Finnut buktá iežas raporttas viehka olu ávžžehusaid das mo sáhtá juogadit guovttegielatvuodadoarjaga ja mo sáhtá buoridit raporttaid oktan rehketoalluiguin. Sámediggi leage váldán vuhtii daid ávžžehusain go mearridii odđa juolludaneavttuide guovttegielatvuodadoarjaga juolludeapmái (Sámedikki ášši 011/11).

3.3 Giellaguovddážit

3.3.1 Historihkka

Sámi giella- ja kulturguovddáš Porsáŋggus áhahuvvui vuosttas sámi giellaguovddážin 1994 (Nygaard et al. 2012: 4). Dasto čuovui Gáivuona suohkan seammá jagi go áhahii *Sámi giellaguovddáža*. Giellaguovddážit *Várdobáiki sámi guovddáš* Evenášši suohkanis ja *Árran julevsáme guovdásj* Divtasvuona suohkanis áhahuvvojedje 1999:s.

2000-logu mielde leat áhahuvvon sámi giellaguovddážit ovcci eará gildii ja 13 sámi giellaguovddáža ožžot 2013:s doaibmadoarjaga Sámedikkis. Eará giellaguovddážit namahuvvojit vuolábealde. Dain lea juogo álggahanjahki dávvgáid siste dahje dego dan golmma maŋimuš namahuvvon giellaguovddážis,

vuosttas jahki go ožžo doaimbadoarjaga Sámedikkis, dávggáid siste. *Isak Saba guovddáš* Unjárgga gielddas (2002), *Deanu giellagáddi* Deanu gielddas (2002), *Gáisi Giellaguovddáš* Romssa suohkanis (2004), *Aajege – Saemien gieles* maahtoejarnge Plasje tjieltes (2005), *Álttá Sámi Giellaguovddáš* Álttá suohkanis (2006), *Ástávuona giellagoahtie* Loabága suohkanis (2009), *Gielem nastedh* Snoase tjieltes (2011), *Gieleaernie* Raavrhviihke tjieltes (2013) ja Omasvuona giellaguovddáš Omasvuona suohkanis (2013). (Nygaard et al. 2012: 4; Sámedikki bušeahtta 2013: Kapihtal 4.4.1.)

Álgojagiin Sámi giellaráddi juolludii prošeaktadoarjaga giellaguovddážiidda maida guovddážat ohce jahkásaččat (Nygaard et al. 2012: 5). Dasto Sámediggi ásahii njuolga vuoddoarjaga daid sámi giellaguovddážiidda mat dalle ledje ásahuvvon Porsángu, Gáivutnii, Divtasvudnii ja Evenáššái. 2002 rájes addojuvvui maid doarjja giellaguovddáži mii lei Unjárggas. Doarjjasubmi sihke 2001:s ja 2002:s lei guhtege giellaguovddáži 400 000 ruvnu. Doarjjaortnega ulbmil lei ráhkadit čielgasut dili guovddážiid boahhte áiggi doaimmaid várás ja sihkkarastit dárbbášlaš doaimmaid. Giellaguovddážat galget ieža fuolahit ruhtadoarjaga iežaset eará doaimmaide. (Gieldda- ja regionáladepartemeanta 2002: 20.)

3.3.2 Juolludeami giellaguovddážiidda

Sámediggi juolludii 2013:s oktiibuot 10,826 miljovna ruvnu doaimbadoarjjan 13 giellaguovddáži.

Govus 3.7 Juolludeami sámi giellaguovddážiidda áigodagas 2001-2013

	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013
Giellaguovddážiid mearri	4	6	8	9	10	11	13
Doarjja juohke giellaguovddáži	400	400	450	464	520	567	602
Oktiibuot	1 600	2400	3 600	4 176	5 200	5 670	10 826

Gáldut: Gieldda ja regionáladepartemeanta 2002; Sámedikki bušeahtta, Nygaard et al. 2012: 7

Govus 3.7 čájeha ahte juolludeapmi giellaguovddážiidda lea leamaš relatiiva stuorra lassáneapmi 1,6 miljovna ruvnu 2001:s gitta 10,826 miljovna ruvnu 2013:s. Ferte geahččat ášši dan oktavuodas ahte giellaguovddážiid lohku lea lassánan mearkkašan veara njealjis gitta golmmanuppelohkái dán

áigodagas. Vuodđodoarjagis ovttaskas giellaguovddážiidda ii leat leamaš ná dramáhtalaš lassáneapmi, muhto datge lea lassánan 400 000 ruvnnus gitta 602 000 ruvdnui áigodagas 2001-2013. Lassáneapmi lea 50,5 proseantta jos ii váldde vuhtii dábálaš bálkka- ja haddelassáneamis. Go váldá vuhtii konsumahaddeindeavssas lea lassáneapmi 23,3 proseantta (SSB 2013). 2013:s lea maid várrejuvvon golbma miljovna ruvnnu ovddidanprošeavttaide mas dušše giellaguovddážit sáhttet ohcat doarjaga. (Sámedikki bušeahtta 2013.)

3.3.3 Giellaguovddážiid doaimmat

Norut -dutkanlágádus árvvoštallá dán logi giellaguovddáža doaimmat mat ožžot vuodđodoarjaga Sámedikkis 2010. Árvvoštallan čájeha ahte buot giellaguovddážiin leat giellakurssat iežaset doaimma vuodđun. Dasa lassin mánggat giellaguovddážit dahket iešguđetlágan dokumentašuvdnabargguid ja almmuhit sámegiela materiálaid. Giellaguovddážit ráhkadit sámegiela giellašiljuid mánáide ja nuoraide, dat oahpahit sámegiela ollesolbmuid ja čadahan doaladumiide váikkuheadji bargguid. Ollesolbmuid oavvilduvvon oahppu sáhtá groavvást juohkit guovtti oassái man nubbi oassi lea háleštan-, lohkan- ja čállinkurssat olbmuid geat máhttet olu sámegiela, ovdamearkan máhttet sámástit, muhto eai máhte lohkat ja čállit sámegiela. Nubbi oassi leages iešguđetlágan álgokurssat olbmuid geat eai máhte sámegiela. Muhtin giellaguovddážiin lea maid gáiddusoahpahus vuodđo- ja joatkkaskuvllaide oahppiide dehálaš komponeantan iežaset bargguin. Muhtin guovddážit leat ges árrat juo fáluhišgohtán gelbbolašvuoda addi kurssaid ovttasbarggu universitehtain ja allaskuvllaiguin. Eará guovddážit eai leat dan vuoruhán, muhto ollu giellaguovddážit leat jagi 2010 maŋŋá leamaš fárus Sámedikki viđa-jagi ollesolbmuid oahppoprográmmas mas leat čadahan guovttelágan kurssaid, juogo čállinkurssaid sámegiela daidda geain lea sámegiela eatnigiellan ja/dahje SAAL-kurssaid álgooahppun daidda geat eai máhte sámegiela. Kursaoassálastiin galgá leat lohkan gelbbolašvuota ja almmuhit iežaset studeantan Sámi allaskuvlii ja ožžot eksámena maŋŋá oahppočuoggáid. (Nygård et al. 2012.)

Giellaguovddážit leat stuorámuš joavku mii ohcá doarjagiid Sámedikkis giellaprošeavttaide. Dat lea giedahallojuvvon vuolábealde 3.4. kapihttalis *Sámedikki ohcanvuđot doarjagat sámegielaide* iige namuhuvvo dađe dárkileappot dáppe. Lea veara fuopmášit ahte raportta mielde mas Norut árvvoštallá Sámedikki ohcanvuđot doarjagiid sámegielaide (Josefsen et al. 2013: 56), geavahit giellaguovddážit menddo olu áiggi čállit ohcamušaid ja raporttaid ja hálldašeapmái eará doaimmaid ektui. Danne giellakurssat leat buot giellaguovddážiin váldobargun, de evttohuvvo ahte Sámediggi baicce galggašii addit giellaguovddážiidda bargodokumeantta mas kurssat ja eará vejolaš

doaimmat livčče fárus. Dáinna livččii luvven resurssaid ovddidanbargguide mat dagašedje ahte áiggi mielde olahivčče eanet olbmuid ja oččošedje buorebut heivehuvvon kurssaid ja eará doaimmaid. Norut evttoha ráhkadit ovttasbargošiehtadusaid giellaguovddážiid ja Sámedikki gaskkas ja maiddá lasihit giellaguovddážiid doaibmadoarjaga dahje ahte attášii daidda eará guhkit áiggi ruhtadeami. Mañimuš evttohusa lea Sámediggi juo čuovvolan go jagi 2013 bušehtas lea juolludan eanet doaibmadoarjaga giellaguovddážiidda. (Sámedikki bušeahhta 2013: geahča maid govvosa 3.7 bajábealde).

3.4 Sámedikki ohcanvuđot doarjagat sámegielaide

3.4.1 Historihkka

Sámedikkis lea iežas doaibmanáigodagas leamaš iešguđetlágan ohcanvuđot doarjjaortnegat main mánggalágan doaibmit leat sáhtán ohcat doarjaga giellaprošeavttaide sihke Sámegiela hálddašanguovllu siskkobealde ja olggobealde (Josefsen et al. 2013: 8). Doarjjaortnega vuoduštus Sámegiela hálddašanguovllu olggobealde lei 1990-logus ja 2000-logu álggus njeallje iešguđetlágan giellaplána maid Sámediggi lei dohkkehan. 2001:s ledje várrejuvvon 2,4 miljovna ruvnu dakkár prošeavttaide. (Gieldda- ja regionáladepartemeanta 2002: 20.) Dasa lassin sáhte gielddat Sámegiela hálddašanguovllus ohcat prošeaktadoarjaga doarjjaortnegis guovttegielatvuohta gielddain ja fylkkagielddain. 2003 rájes rahppojuvvui vejolašvuohta eará doaibmiide ohcat doarjaga prošeavttaide Sámegiela hálddašanguovllu siskkobealde. (Sámedikki jahkediedáhus 2004. Kapihtal 2.5.7 gielddat).

Sámedikki lea maid várren ruđa giellaprošeavttaide Sámeálbmot foandda dietnasis 2007 mañjá. Stuorradiggi ásahii Sámeálbmoga foandda geassemánus 2000 kollektiivvalaš buhtadussan sámii álbmogii ovddeš áiggi dáruiduhttinpolitihka dihte. Fondii biddjojuvvui 75 miljovna ruvnu. Jahkásaš dienas foanddas dahká 4,5 miljovna ruvnu. Sámediggi mearridii geavahišgoahit ruđa 2007, ja okta golmma ángiruššansuorggis lea giellaprográmmat maid ulbmil lea “eanet aktiiva giellageavaheaddjit”. Sámi giellaráđđi hálldašii Sámedikki prošeaktadoarjjaortnegiid sámegielaide 2002 rádjái. Áigodagas 2002-11 lei Sámedikki juolludanstivrras hálddašanovdasvástádus buot ohcanvuđot doarjagiin. Odđajagimánu 1. beavvi rájes 2011 heaittihuvvui juolludanstivra ja Sámediggeráđđi válddii badjelassas hálldašit buot Sámedikki doarjjaruđaid oktan ohcanvuđot doarjagiin giellaprošeavttaide. (Josefsen et al. 2013: 8.)

3.4.2 Ohcanvuđot gielladoarjagiid juolludeamit

Ii leat vuoruhuvvon háhkát dieđuid juolludemiin giellaprošeavttaide ovdal jagi 2001 dannego dasa gáibiduvvon olu bargu.

Govus 3.8 Juolludeamit giellaprošeavttaide áigodagas 2003-2013

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Hálddašan- guovllu siskkobealde	1600	2000	1160	1160	1360	1360	2200	2450	3450		
Hálddašan- guovllu olggobealde	2450	2450	2550	2330	2850	2850	3810	4160	4160	7610	5910
Sámeálbmot foanda	-	-	-	-	-	2000	4000	1500	1200	1200	1700
Ruhta Sámeálbmot foandda haga	4050	4450	3710	3490	4210	4210	6010	6610	7610	7610	5910
Oktiibuot:	4050	4450	3710	3490	4210	6210	10010	8110	8810	8810	7610

Gáldut: Sámedikki jahkedieđáhus 2004; Josefsen et al. 2013: 8; Sámedikki rehketdoallu 2005; Sámedikki bušehttat 2007-2013

Govus 3.8 čájeha juolludemiid giellaprošeavttaide Sámegiela hálddašanguovllu siskkobealde ja olggobealde ja dietnasat Sámeálbmoga foanddas mat leat geavahuvvon giellaprošeavttaide. Sáhtá namuhit ahte jagi 2001 ja 2002 Sámediggi juolludii 2,406 ja 2,450 miljovna ruvnu giellaprošeavttaide Sámegiela hálddašanguovllu olggobealde. Dan áigodagas ii lean vejolaš ohcat doarjaga giellaprošeavttaide Sámegiela hálddašanguovllu siskkobealde. Uhccán saji dihte leat jagi 2001 ja 2002 supmit guđđojuvvon namutkeahhtá govvošis 3.8. Ođđa njuolggadusat leat válđojuvvon atnui 2012 rájes ohcanvuđot gielladoarjagiid giedahallamis, iige earut šat bušehtas proševttaid gaskkas mat leat Sámegiela hálddašanguovllu siskkobealde ja olggobealde. Iige leat šat sierra poasta mas dietnasat Sámeálbmoga foanddas leat namuhuvvon, muhto Sámedikki bušehtain lea mearkkašumiin fuopmášahtán ahte geavahuvvo 1,2 miljovna ruvnu jagi 2012 ja 1,7 miljovna ruvnu jagi 2013 Sámeálbmot foandda dietnasis giellaprošeavttaide. (Sámedikki bušehtta 2012; 2013).

Govvošis 3.8 boahhtá ovdan ahte juolludeamit sámi giellaprošeavttaide lassánit 4,05 miljovna ruvnnus gitta 7,61 miljovna ruvdnui áigodagas 2003-13. Lassáneapmi lea 3,56 miljovna ruvnu dahje 87,9 proseantta. Go váldá vuhtii dábálaš bálká- ja haddelassáneamis lea lassáneapmi 60,4 proseantta (SSB 2013).

Áigodagas 2004-06 geahppánit juolludeami 4,45 miljovna ruvnnus gitta 3,49 miljovna ruvdnui dahjege 21,6 proseantta. Jagi 2008 rájes váldo ruhta Sámeálbmot foandda dietnasis giellaproševttaide ja dat addá mearkkašahti lassáneami giellaproševttaid oppalaš juolludemiide. Jagi 2010 olaha bajimus dási. Dalle geavahuvvo njeallje miljovna ruvnu Sámeálbmoga foandda dietnasis ja submi sámi giellaproševttaide lea oktiibuot 10,01 miljovna ruvnu.

Vidajagi áigodagas 2008-13 Sámediggi geavaha badjelaš 40 miljovna ruvnu ohcanvuđot giellaproševttaide. Dan 40 miljovnnas bohtet 11,6 miljovna Sámeálbmot foandda dietnasis. Jos dienas Sámeálbmot foanddas dollojuvvo olggobealde árvvoštallamiin áigodagas 2008-11, de lassánit liikká juolludeamit sámi giellaproševttaide sihke Sámegiela hálddašanguovllu siskkobealde ja olggobealde. Jagi 2012 rájes ii earut giellaproševttaid gaskkas mat čađahuvvojit Sámegiela hálddašanguovllu siskkobealde ja olggobealde, ja áigodagas 2011-13 geahppánit doarjagat ohcanvuđot giellaproševttaide 7,61 miljovnnas gitta 5,91 miljovna ruvdnui go ii váldde dietnasa Sámeálbmot foanddas fárrui árvvoštallamii. Geahpideapmi lea 22,3 proseantta ja duodalaš geahpideapmi lea 24,3 proseantta go váldá vuhtii dábálaš bálká- ja haddelassáneami (SSB 2013).

Juolludemiid juohkáseapmi proševttaide Sámegiela hálddašanguovllu siskkobealde ja olggobealde čájeha ahte juolluduvvui eanet ruhta proševttaide Sámegiela hálddašanguovllu olggobealde go siskkobealde. 2011 rájes eai leat logut mat čájehivčče dákkár juohkáseami. Jagi 2011 bušehtas lahkoniit dán guovtti ortnega bušehtasturrodagat nubbi nuppi. Sámediggi čilge sivvan dasa leat ahte Sámegiela hálddašanguovlu lea viiddiduvvon ođđa gielddaiguin ja Sámediggi lea ožžon eanet ohcamušaid Sámegiela hálddašanguovllus (Josefsen et al. 2013:9; Sámedikki bušehtta 2011). Jagi 2012 lei bušehtii bidjan seammá ollu ruđa go 2011 oktiibuot 8,81 miljovna ruvnu. Dán supmis leat maid dietnasat Sámeálbmot foanddas. Áigodagas 2012-13 juolluduvvon submi geahppána 7,61 miljovna ruvdnui oktan Sámeálbmot foandda dietnasiin. Geahpideapmi lea 13,6 proseantta.

3.4.3 Gielladoarjagiid geavaheapmi

Giellaproševttaid njuolggadusat main bohtet ovdan makkár giellaproševttaide lea vejolaš ohcat doarjaga, leat moanaid háviid nuppástuvvon. 2013:s sáhtta ohcat doarjaga: giellakurssaide ollesolbmuide, giellakurssaide maid ásahusat dahje organisašuvnnat ovttasrádiid lágidit rastá riikarájaid, giellašiljuide mat nannejit njálmmálaš giellafievrrideami buolvvaid gaskkas, giellaleairraide mánáide ja nuoraide, tearbmaproševttaide, báikenammaproševttaide ja proševttaide main ovddidit, jorgalit dahje heivehit applikašuvnnaid sámegillii.

Muhtin guorahallamis giellaprošeaktadoarjaga geavaheami birra mañimuš guhtta jagi, lea jearran nannego giellaprošeaktadoarjagiid sámegiela, lasihitgo sámegiela geavaheami ja olahago doarjjaortnet sámí álbmoga? Guorahallamis celkojuvvo ahte vaikko doarjjaortnega supmit leat uhcit, de dat buktet máñggabealat giellaprošeavttaid olu báikkálaš servodagaide. (Josefsen et al. 2013:6.)

70 proseantta ohcciin ožžoge doarjaga. Stuorámus oassi čadáhuvvon giellaprošeavttain lea davvisámegiela várás. 238 juolludeamis manne 173 davvisámegielaat proševttaide, 49 máttasámegielaat proševttaide, 15 julevsámegielaat proševttaide ja okta bitamsámegielaat prošektii. Ii mihkkege geavahuvvon nuortasámegielaat proševttaide. Vaikko ollu juolludeamit leat davvisámegielaat proševttaide, de ii sáhte dadjat ahte davvisámegiella lea leamaš vuoruhuvvon. Baicce nuppegežiid. Go guorahallá makkár proševttat eai ožžon doarjaga, de čájehuvvo ahte proseanttaid mielde ožžo eanet mátta- ja julevsámegiela proševttat doarjaga go davvisámegielaat proševttat. (Josefsen et al. 2013: 15; 18).

Stuorámus doaibmi gielladoarjjamárkanis lea giellaguovddážit. Dat ožžo viđajagi áigodagas 2007-11 doarjaga 107 giellaprošektii. Gielddat bohtet nubbin 39 proševttain. Vuodđoskuvllain ja skuvllaid astoáigedoaimmain leat leamaš 21 giellaproševtta ja mánáidgárddiin gávcci. Ii-almmolaš sámí ášahusat dego vuodđudusat ja oasussearvvit leat ožžon doarjaga 16 prošektii, ja sámí beroštumiidorganisašuvnnain leat leamaš 14 proševtta. Norgga almmolaš ášahusat leat maid ožžon doarjaga 13 sámí giellaprošektii, ja logi ovttaskasolbmui lea juolluduvvon dákkár doarjja. Muđui leat lágádušat ožžon doarjaga guđa prošektii ja musea ovttá prošektii. Ferte atnit mearkkašan veara ahte sámí organisašuvnnat ja ovttaskasolbmot leat ožžon doarjaga dušše 14 ja logi prošektii. Sáhtta leat nu ahte proševttaid čadaheapmái gáibiduvvojit nu ollu resurssat lágideaddjis ahte dušše stuorát organisašuvnnain dego gielddas dahje giellaguovddážiis lea doarvái gelbbolašvuolta čadahit daid. (Josefsen et al. 2013: 20; 46-50.)

Iešgudetge lágideaddjit leat ožžon doarjaga 238 prošektii maid doaimmat leat viehka viidát. Sáhtta oanehaččat juohkit daid čuovvovaš kategoriijaide: oahpahus sámegiela, sámegiela ja báikenamaid dokumentašuvdna, sámegielaat materiála buvttadeapmi, odđa terminologiiija ovddideapmi, ja sámegiela geavaheami lágideapmi. 30 giellakursii lea ožžon doarjaga, 22 giellalávgun-/giellabeassiprošektii ja guđa kursii mas sámegiella lea leamaš oahpahusgiellan, lea ožžon doarjaga. 26 juolludeami leat mannan oppalaš gielladoaimmaide. Kategoriija lea loahppakategoriija proševttaide mat eai heive eará sadjái dahje ii leat leamaš vejolaš oazžut čielgasa man kategoriijai dat gullet vuđolaš guorahallama haga. Sámegielaat giellašiljuid lágideamis leat leamaš 21

prošeavtta, 11 prošeavttas lea váldoulbmil leamaš giddet fuopmášumi mánáide ja nuoraide. Eará prošeavttat leat leamaš sámegielat almmuheamit (ovcci prošeavtta), seminárat/lágideamit/festiválat (ovcci prošeavtta), kursamateriála ráhkadeapmi (ovcci prošeavtta), jorgalit sámegillii (gávcci prošeavtta), teáhter ja fiilbma (čieža prošeavtta). Fágalaš doaimmat dego fáddáeahkedat, girjjálašvuodaeahkedat, sátnestoahkammat ja diekkárat leat ovddastuvvon viđain prošeavttain. Árbevirolaš sámi doaimmain ja gelbbolašvuodáloktemis dego skuvlen ja oahpahus bargiide lea guđesge leamaš vihtta prošeavtta. Golbma prošeavtta leat gokčán oahpaheaddjiid báikká go oahpahusa lea leamaš sámegillii vuodđoskuvllas. Mátkkit ja oahppomátkkit leat leamaš guovtti prošeavttas. Doaimmat vuoras olbmuide lea ovttá prošeavtta áigumuš. (Josefsen et al. 2013: 22-23.)

3.5 Sámedikki iežas giellabarggut

3.5.1 Historihkka

Sámedikki bušehtta 2013: *Sámegiela seailuheapmi ja ovddideapmi* lea čoahkkepoasta Davviriikkalaš sámi giellaovttasbargui ja prošeavttaide Sámedikki iežas hálddus sámegiela bisuheami ja ovddideami várás. 2013:s Sámediggi juolludii 3,5 miljovna ruvna daid ulbmiliidda. Mihttomeari lea ahte sámegiella geavahuvvo ja oidno buot servodatsurggiin. Strategijat dan mihttomeari olaheamis lea gulahallama bokte báikkálaš, regionála ja guovddáš eiseválddiiguin ja eará aktevrraiguin háhkat buriid rámmaeavttuid sámegiela várás. Dat galgá váikkuhit dasa ahte sámegiella geavahuvvo eambo njálmmálaččat ja čálalaččat, ahte sámegiela geavaheamis lea alit stáhtus ja buoret dihtomielašvuotta ja ahte lea buoret vuodđu sámegiela viidásit ovddideapmái. (Sámedikki bušehtta 2013: 32.)

3.5.2 Juolludeamit sámegiela seailuheapmái ja ovddideapmái

Govus 3.9 čájeha ahte lea várrejuvvon 3,5 miljovna ruvnu sámegiela seailuheapmái ja ovddideapmái 2013. Lea 1,4 miljovna ruvdnosaš geahpideapmi 2012 ektui, muhto geavatlaččat lea 500 000 ruvdnosaš lassáneapmi 4,9 miljovna ruvdnui danne go prošeakta “Sámegiela giellakampánja” lea sirdojuvvon poasttas “Sámegiela seailuheapmi ja ovddideapmi” vuollekapihttalii 4.3 Sámegeala geavaheapmi. (Sámedikki bušehtta 2013.)

Govus 3.9 Juolludeamit sámegiela sealluheapmái ja ovddideapmái 2011-2013

	2011	2012	2013
Davviriikkalaš sámigiellaovttasbargu	941	1 000	1 500
Hállansyntesa	0	1 000	1 000
Sámegiela sátnedihtorvuorká	0	500	500
Terminologijja ja báikenamat	0	500	500
Ráđđehusa sámegiela doaimaplána čuovvuleapmi	0	1 400	0
Submi	941	4 400	3 500

Gáldu: Sámedikki bušeahhta 2013

Bušehtapoasta “Sámegiela sealluheapmi ja ovddideapmi” lei ođas 2012 bušeahas ja danne lea váttis addit duodalaš gova Sámedikki barggus sealluhit ja ovddidit sámegiela ovttasbarggus eará doaimmiiguin dego Davviriikkalaš giellaovttasbarggus ja proševttaid bokte mat lea Sámedikki iežas hálddus. Dákkár doaimmabijut leat iešguđetge báikkiin ovddet jagiid bušeahtain. Easka 2012:s leat proševttat Sámedikki iežas hálddus šaddan sierra poastan bušeahas. 2012 rájes lea Sámi giellalávdegoddi maid sirdojuvvon Davviriikkalaš sámigiellaovttasbargui, ja 2013 bušeahas leat proševttat maid Sámediggi ieš čadaha ja Davviriikkalaš sámigiellaovttasbargu čállojuvvon seammá vuollekapihttalii “Juolludeamit sámegiela sealluheapmái ja ovddideapmái”. (Sámedikki bušeahhta 2012: 17; 20; Sámedikki bušeahhta 2013: 32). Davviriikkalaš sámigiellaovttasbargu lea dáhpáhuvvan Sámi giellalávdegottis 1997 rájes ovttasbargun Norgga, Ruota ja Suoma Sámedikkiid gaskkas. (Sámedikki jahkedieđáhus 1996: kapihtal 5.2.9), ja bušeahaid ja jahkedieđáhusaid geahčadeamis dan áigodagas bohtá ovdan ahte Sámediggi lea geavahan ruđa miehta Sámi giellaovttasbargui dan áigodagas, muhto ii leat leamaš vejolaš addit oppalaš gova dan geavaheamis.

Sámediggi lea maid dorjon eará proševttaid maid ieš dahje ovttas earáiguin lea čadahan. Ovdamearkan lea dorjon sámioahpponeavvoguovddáža ásaheami 3,5 miljovna ruvnunin jagi 2011 bušeahhtakapihttalis *Sámi giella*. Ruhta sirdojuvvui dalle poasttas 801 *Erenoamáš proševttat* mii lei geavahuvvon ovddet jagiid bušeahtain (Sámedikki bušeahhta 2011). Sámediggi lea maid geavahan giellaruđaid iešguđetlágan oanehut dahje guhkit áiggi proševttaide dego elektrovnnalaš sátnegirjji ovddideapmái ja dihtorteknologiijaprošektii maid Romssa universiteahhta dál lea váldán badjelasas.

Hállansyntesa maid Sámediggi lea dorjon ovttain miljovna ruvnnuin lea dihtorprográmma mii áddehallá olbmo hállama. Sámi hállansyntesa lea earret eará sámegiela divvunprográmma lasseveahkkeneavvu, ja maiddái čállinveahkki dysletihkariidda ja earáide geain leat stuorát dahje unnit čállin- ja hállanválttisvuodát. Prošeakta álggahuvvui 2012:s ja galgá gárvvistuvvot 2013:s. Sámi sátnedihtorbánku mii dorjojuvvo 500 000 ruvnnuin 2013:s lea ođđa neahttabálvalus, mas lea prošeaktanamma “Risten 2”. Dat galgá leat sátn- ja tearbmareaidun olles sámi álbmogii ja eará geavaheddjiide dálá resurssaid vuodul. Ođđa fála daga ulbmilin lea ahte dáláš terminologijja lea álkit olahahti buohkaide. Dasa lassin lea Sámediggi juolludan 500 000 ruvnnu terminologijja- ja báikenamatprošeaktii maid ieš čáđaha. Prošeaktii fágabirrasat bovdejuvvojit ovttasbargui Sámedikkiin álggahit terminologijja- ja báikenamaprošeavttaid. Ulbmil lea ahte dárbašlaš terminologijja ovddiduvvo ja sámi báikenamat registrerejuvvojit. (Sámedikki bušeahtta 2013: 32-34.)

3.6 Buoridanevttohusat

Lea leamaš hástaleaddji bargu háhkat loguid dán artihkkalii maid sáhtá veardidit guhtet guimmiideasetguin. Ulbmilat nuppástuvvet ja njuolggadusat rievdaduvvojit. Lea politihkalaš proseassa boadus ja lunddolaš oassi politihkalaš orgána barggus, muhto dat ráhkada maid moivvás dili maid juohke áidna almmolaš orgána galggašii garvit.

Lea leamaš váttis oažžut čielgasa masa juolludeamit gielddaid ja fylkkagielddaid guovttegielatvuhtii geavahuvvojit. Sivvan dasa lea ahte dat ii bođe ovdan Sámedikki bušeahtain, iige Sámedikki jahkedieđáhusain. Finnut (Kleven et al. 2009) buktá mánggaid rávvagiid raporttas *Árvvoštallan. Guovttegielatvuoda doarjagiid geavaheamit* mo sáhtá juogadit guovttegielatvuodadoarjaga ja mo sáhtá buoridit raporttaid ja rehketdoaluid. Sámediggi leage váldán vuhtii dáid rávvagiin go mearridii geavahišgoahit ođđa juolludaneavttuid guovttegielatvuodadoarjaga juolludeamis (Sámediggi ášši 011/11). Dát njuolggadusat váldojuvvojit dál atnui, ja ođđa njuolggadusat dáidet dahket álkibun árvvoštallat doarjaga geavaheami.

Mii guoská Sámedikki ohcanvuodot doarjjaortnegii giellaprošeavttaide, de čujuhuvvo kritihkkii mii lea bohtán ovdan Norut dutkanlágádusa raporttas *Evaluering av Sametingets søkerbaserte tilskuddsordninger for samisk språk* (Josefsen et al. 2013: 59): Sámediggi juolluda juohke jagi miljovnaid moanaid prošeavttaide, muhto ii leat diehtu man ávkkálaš ovttaskas prošeavttat leat sámi giellabarggus. Sámediggi galggašii dan dihte árvvoštallat gáibidišgoahit iežasárvvoštallama prošeaktaoamasteaddjis mas ulbmilolaheapmi ja čáđaheapmi bohtá ovdan. Sámediggi galggašii maid gáibidit ahte prošeavttaid bohtosat almmuhuvvojit ovdamearkka dihte oahpponeavvuid neahttabáikkis

www.ovttas.no dahje eará heivvolaš neahttabáikkiin. Sámediggi galggašii maid systemáhtalaččat bargat loahpparaporttaiguin dakkár vuogi mielde ahte earát sáhttát ávkkestallat vásáhusaiguin. Sámediggi galggašii maid ráhkadit čilgehusa das maid doarjjavuostáiváldi galggašii čállit loahpparaportii.

Sámediggi lea juo vuhtiiváldán oasis kritihkas mii lea bohtán Sámi giellaguovddážiin. Dat leat ožžon eanet doaimmadoarjaga ja sin doaimmat leat buorebut sihkkaraston ovddosguvlui. Lea ain buoridanmunni dan dáfus ahte Sámediggi sáhtta dahkat ovttasbargošiehtadusaid giellaguovddážiin mas dat geatnegahttojuvvojit čadahit muhtin kursafálaldagaid ja ožžot dan ovddas eanet doaimmadoarjaga.

3.7 Loahpaheapmi

Lea dán artihkkalis čujuhuvvon ovddideapmái Sámedikki juolludemiin guovttegielatvuhtii gielddain ja fylkkagielddain áigodagas 1993-2012, Sámedikki juolludemiin giellaguovddážiidda áigodagas 2001-13, Sámedikki juolludemiin ohcanvuđot giellaproševttaide áigodagas 2001-2013 ja Sámedikki juolludemiin sealluhit ja ovddidit sámegiela áigodagas 2011-13. Sámediggi juolluda oktiibuot 70 miljovna ja 365 000 ruvnnu daid bušehttapoasttain maid mihttomearrin ovddimusat lea nannet ja ovddidit sámegielaid.

Sámedikki juolludeamit doarjjaortnegii guovttegielatvuolta gielddain ja fylkkagielddain lassánit olles áigodagas ja Sámedikki juolluda oktiibuot 48,429 miljovna ruvnnu gielddaide ja fylkkagielddaide 2013:s. Dat juogada 43,329 miljovna ruvnnu logi gildii ja 5,1 miljovna ruvnnu njealji fylkkagildii. Lassáneapmi 2000-logu álggu juolluduvvui gokčat gielddaid ja fylkkagielddaid duodalaš goluid guovttegielatvuoda dihte. 2007 rájes eai lassán juolludeamit ovttaskas gielddaide, muhto lassáneapmi gokčá baicce goluid mat bohtet go ođđa gielddat šaddet oassin Sámegiela hálddašanguovllus. Go váldá vuhtii dábálaš bálká- ja haddelassáneami, de lea ovttaskas gielddain ja fylkkagielddain duohtavuodas leamaš geahpideapmi guovttegielatvuodajuolludemiin.

Sámedikki juolludeamit giellaguovddážiid doaimmaide lassánii 1,6 miljovna ruvnnus gitta 10,826 miljovna ruvdnui áigodagas 2001-13. Giellaguovddážat mat ožžot doaimmadoarjaga, lassáneapmi njealjis golmmanuppelohkái. Doaimmadoarjaga guhtege guovddážiid lassánii 400 000 ruvnnus 2001:s gitta 602 000 ruvdnui 2013:s.

Sámedikki juolludeapmi ohcanvuđot doarjagiidda lei 2001:s 2,406 miljovna ruvnnu. Doarjaga sáhtii dalle juolluduvvot giellaproševttaide Sámegiela hálddašanguovllu olggobealde. Áigodagas 2001-06 lei juolludeami sturrodat 2,4 ja 4,4 miljovna ruvnnu gaskkas. Sámediggi geavahišgoahdá dietnasa

Sámeálbmot foanddas proševttaide 2007 maŋŋá ja ohcanvuđot doarjagat giellaproševttaide olahit bajimus dási 2009:s go juolluduvvui 10,01 miljovna ruvnnu daidda. Dan maŋŋá lea juolludeamit ohcanvuđot giellaproševttaide geahppánan ja 2013:s Sámedikki juolluda 7,61 miljovna ruvnnu dakkár proševttaide.

Sámedikki juolludeamit sámeagiela seilluheapmái ja ovddideapmái lea odđa čoahkkepoasta 2012 rájes. Lea váttis buohtastaddat jagiid 2012 ja 2013 loguid ovddit jagiid loguiguin. Sámediggi juolludii 3,5 miljovna ruvnnu dán bušeahhtapoasttas 2013:s.

Gáldut

Angell, Elisabeth, Áila Márge Varsi Balto, Eva Josefsen, Paul Pedersen & Vigdis Nygaard 2012: *Kartlegging av samisk perspektiv i kommunesektoren*. Norut Northern Research Institute. Norut rapport 2012:5. Oppdragsgiver: Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet. Oslo.

Bargo- ja servodahttindepartemeanta 2008: Stortingsmelding. nr. 28 (2007-2008) Samepolitikken. Kapittel 5.2 Samisk språk- og kulturkompetanse i offentlig sektor. Online:

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/ad/dok/regpubl/stmeld/2007-2008/stmeld-nr-28-2007-2008-/6/2.html?id=512875> Lohkkojuvvon 21.05. 2013

Forskrift om forvaltningsområdet for samisk språk 2005: 657: Lovdata: Online <http://www.lovdato.no/for/sf/fa/xa-20050617-0657.html> Lohkkojuvvon 21.05. 2013

Gieldda- ja regionáladepartemeanta 2002: Raporta bargojoavkkus: *Guovttegielalášvuodagolut suohkaniin ja fylkkasuohkaniin*. Gieldda- ja regionáladepartemeanta. Oslo.

<http://www.regjeringen.no/upload/kilde/krd/rap/2002/0018/ddd/pdfv/155293-tosprakligsamisk.pdf> Lohkkojuvvon 21.05. 2013

Josefsen, Eva, Áila Márge Varsi Balto & Marit Solstad 2013: *Evaluering av Sametingets søkerbaserte tilskuddsordninger for samisk språk*. Norut rapport 2013: 1. Bargaheaddji: Sámediggi. Kárášjohka.

Kleven Ole-Magne, Trygg Jakola, Lone Hegg & Jan Aslaksen 2009: Raporta njukčamánu 2009. *Árvvoštallan. Guovttegielatvuoda doarjagiid geavaheamit*. Finnut Consult A/S. Bargaheaddji: Sámediggi. Kárášjohka.

Nygaard, Vigdis, Áila Márge Varsi Balto, Marit Solstad Karl Jan Solstad 2012: *Sámi giellaguovddážiid árvvoštallan*. Norut raporta 2012: 16. Barggaheaddji: Sámediggi. Kárášjohka.

Ođasmahttin-, hálddahas- ja girkodepartemeanta 2013: *Samelovens språkregler og forvaltningsområdet for samisk språk* Online: http://www.regjeringen.no/nb/dep/fad/tema/samepolitikk/samiske_sprak/samelovens-sprakregler-og-forvaltningsom.html?id=633281#2 Lohkkojuvvon 21.05. 2013

Sámediggi 2013: E-poasta Sámedikki ossodatdirektevrras Anne Britt K. Hætta 27.09. 2013.

Sámedikki ášši 011/11: *Ođđa meroštallannjuolggadusat guovttegielalašvuodadoarjagiid juolludeapmái*: Sámedikki dievasčoahkkin njukčamánu 8.-11. beivviid 2011. Čoahkkingirji 01/11. Sámediggi. Kárášjohka. s, 234-43.

Sámedikki bušeahtat 2007-2013: Sámedikki bušeahtamearrádušat juolludeamit sámegielaide. Sáddejuvvon Sámedikki hálddahasas guovvamánu 21. ja 22. beavvi 2013.

Sámedikki jahkedieđáhus 1996: *Samisk språkarbeid*. Online: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/ad/dok/regpubl/stmeld/19961997/stmeld-nr-41-1996-97-/25.html?id=191272> Lohkkojuvvon: 23.05. 2013

Sámedikki jahkedieđáhus 2004: Online: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/krd/dok/regpubl/stmeld/20042005/stmeld-nr-44-2004-2005-/2/5/7.html?id=408008> Lohkkojuvvon 16.05. 2013.

Sámedikki rehketoallu 2005: Stortingsmelding nr 7 (2006-2007). Om Sametingets virksomhet i 2005. Arbeids og inkluderingsdepartementet. Online: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/ad/dok/regpubl/stmeld/20062007/stmeld-nr-7-2006-2007-.html?id=408425> Lohkkojuvvon: 22.05. 2013

SSB 2013: Statistihka guovddášdoaimmahaga konsumahaddeindeaksarehkkenmašiidna interneahatas. Online <http://www.ssb.no/kpi> Geavahuvon 05.06. ja 20.09. 2013